

سازمان حفاظت محیط زیست

اداره کل حفاظت محیط زیست استان مازندران

مکان‌های کتابهای علمی - کاربردی

کتابهای و اهمیت حفاظت از آن

مجموعه کتابهای علمی - کاربردی

تالابها و اهمیت حفاظت از آن

گروه مولفین :

کتر ناصر مهردادی ، مهندس محمود علی رکنی ، بهمن صادق نژاد ، رضا پور زارع گل نشینی

سازمان آموزش و پرورش مازندران
مدیریت نهضت سواد آموزی

سازمان حفاظت محیط زیست
داره کل حفاظت محیط زیست مازندران

مهردادی، ناصر

مجموعه کتابهای علمی - کابردی - تالابها و اهمیت حفاظت از آن / تألیف: دکتر ناصر مهردادی
مهندس علی رکنی، بهمن صادق نژاد، رضا پور زارع گل نشینی ساری - سازمان حفاظت محیط
زیست و سازمان آموزش و پرورش مازندران - مدیریت نهضت سواد آموزی، ۱۳۸۴.

۲۰ ص: مصور، عکس (بخش رنگی)

كتابنامه: ص ۲۰.

I.S.B.N.:964-96024-2-9

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا (فهرست نویسی پیش از انتشار).

۱- محیط زیست - تکنولوژی زیستی ۲- زیست شناسی تالابها. الف. سازمان حفاظت محیط زیست
ب. سازمان آموزش و پرورش - مدیریت نهضت سواد آموزی. ج. عنوان

۵۷۴

QH ۳۰۷/۲/۵

شناسنامه کتاب

نام کتاب: مجموعه کتابهای علمی - کاربردی - تالابها و اهمیت حفاظت از آن

مؤلف: دکتر ناصر مهردادی - مهندس محمود علی رکنی - بهمن صادق نژاد - رضا پور زارع گل نشینی

ناشر: روجین مهر

شمارگان: ۳۰۰... جلد

صفحه آرا: حسن زارع

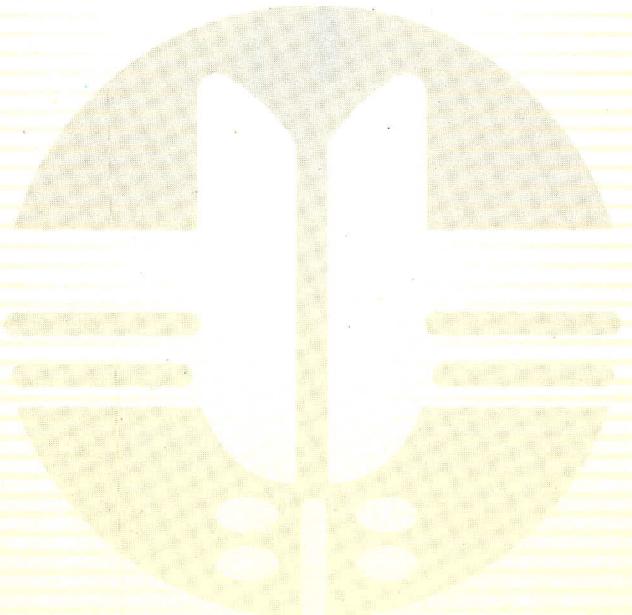
شابک: ۹۶۴-۹۶۰۲۴-۲-۹

چاپ: چاپ افست زارع ساری ۴۰۵-۳۲۵

انتشارات روجین مهر

ساری - خیابان امیر مازندرانی - رویروی بیمارستان امام - مجتمع پژوهشی کیمیا - طبقه پنجم

واحد ۱۷. تلفکس: ۰۳۶۷-۲۲۶۰۴۵۱.

صفحه

	عنوان
۴	پیش گفتار
۵	مقدمه
۶	قالاب چیست ؟
۷	تالابها چگونه تشکیل می شوند ؟
۹	آیا تالابها مفیدند ؟
۱۰	اهمیت پوشش گیاهی در تالابها
۱۱	صید ، شکار و تامین پرورشی در تالابها
۱۲	تالابها و آب و هوا
۱۳	تفصیل و توسعه صنعت گردشگری
۱۴	تالابها و آبهای زیر زمینی
۱۵	اهمیت تالابها از دیدگاه فعالیت های معنوی ، مذهبی و اعتقادی
۱۶	خاصیت خود پالائی
۱۷	اهمیت تالابها از دیدگاه تاریخی ، فرهنگی و تحقیقی
۱۸	نقش ذخیره سازی و تامین آب زمینهای کشاورزی
۱۹	مهمنترین راههای حفاظت از تالابها
۲۰	خود را بیازماید - منابع

پیش گفتار

به لحاظ اهمیت و ارزش تالابها، این شکفت انگیزترین اعجاز و گنجینه طبیعت و رسالتی که بر دوش آحاد ملت به عنوان حافظان محیط زیست گذاشته شد بر آن شدیدم تابا ایجاد نگرش، بینش، دانش، آگاهی، باور (اعتقاد - ایمان)، فرهنگ و بنا به فرمایشات مقام معظم رهبری مبنی بر ارتقاء حساسیت عمومی در مقوله محیط زیست نسبت به تهیه و تدوین کتاب حاضر اقدام نمائیم.

لازم به یادآوریست، زمانی می توانیم از تالاب ها به درستی حفاظت نمائیم که درباره آنها بیشتر بدانیم و سپس این دانسته ها را به دیگران انتقال داده و ذهن مردم و مسئولین را نیز در کنترل و جلوگیری از عوامل موثر تخریب تالابها حساس نمائیم. امیدواریم این اثر ابزاری مهم در اطلاع رسانی عام، ساعث شود تا ارزش منافع بی شمار تالابها و بهره برداری معقول از آنها بر همگان روشن گردد.

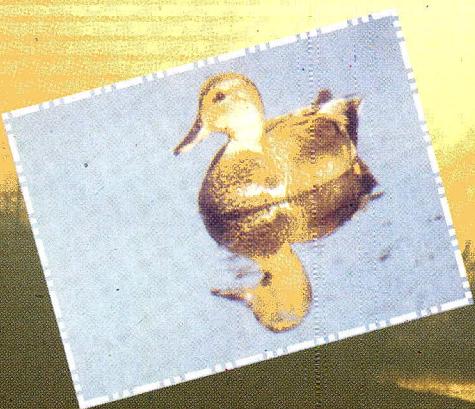
انشاء ا... سازگی این کتاب و تصاویر آن سبب شود تا درک آن آسان و اجرای آن

سهول گردد.

مقدمه

تالابها بعنوان منابع طبیعی دست نخورده و بکر شناخته می شوندو یا اینگونه باید باشند. ارزش و زیبایی یک تالاب، در نظر اکثر مردم بیش از سایر عوارض طبیعی هم اندازه آن می باشد اغلب مردم آرامش یک تالاب را نسبت به کوه و بیابان ترجیح می دهند. تعداد زیاد گیاهان و جانوران موجود در تالاب ها موجب جلب توجه مردم می شود مثلاً نی ها، رقص آنها در باد و پرنده گانی که در لابلای آن مخفی شده اند چشم انسان را برای دیدن و گوش را برای شنیدن کنجکاو می کند علاقمندان به طبیعت، تالاب را دارای ارزش شفایبخش روانی دانسته و به دیدن زیبائی های آن توصیه می کنند.

تالاب چیست؟

تالاب از دو کلمه تال و آب تشکیل شده است و در اصل واژه‌ای هندی به مفهوم آبگیر است و در گویش محلی تال به معنای نیلوفر آبی است.

از نظر لغوی تالاب به آبگیر، حوض، استخر، برکه بزرگ یا جائی که آب رودخانه یا باران جمع شود هم گفته می‌شود.

تالاب‌ها عموماً در مناطق پست واقع شده‌اند که ممکن است به صورت باتلاق، مرداب و آبگیر (طبیعی یا مصنوعی) باشند، آب تالابها دائمی یا موقت می‌باشد که در بعضی از آنها ساکن و در برخی نیز جاری هستند. ضمناً مزه آب در تالابها شیرین، نیمه شور و شور است. آب بندانها نیز جزء تالابهای مصنوعی محسوب می‌شوند.

تالابها چگونه تشکیل می شوند؟

در جلگه های ساحلی تشکیل تالابهای طبیعی و تالابهای انسان ساخت (آب بندان ها) یک پدیده معمولی محسوب می گردد، مثلا در سواحل مازندران و گیلان (شمال ایران) از اوخر دوران چهارم و نیز همزمان با پس رفتن آب دریایی مازندران در دامنه کوههای البرز تالابهای زیادی تشکیل گردید.

برخی از تالابها بر اثر گسترش رشته های ماسه ای ساحلی و جدا شدن بخشی از آب دریا در پشت این رشته ها بوجود می آیند. آب رودخانه ها به هنگام رسیدن به دریا تحت تاثیر امواج قرار گرفته و پس از ته نشین شدن در بستر دریا رشته های ماسه ای بوجود می آورند و تالاب بصورت ذخیره گاه آب شیرین نمایان می شود.

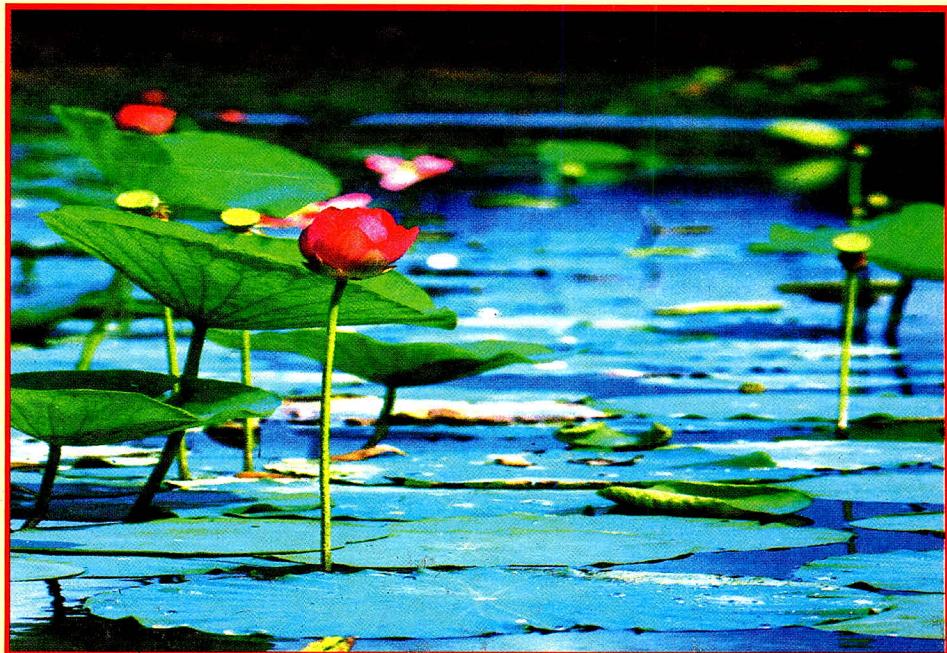

تالاب روستای گل نشین از توابع بخش مرکزی ساری

چگونگی تشکیل تالابها به اندازه تعداد آنها متفاوت است و نمی توان دو تالاب را از هر نظر برابر و یکسان تلقی نمود. در مناطق شمالی کشور با استفاده از بیل و بلدوzer خاکها به اطراف منتقل شده و ضمن دیواره سازی نسبت به ایجاد تالاب اقدام و به منظور جذب پرنده‌گان زمستان گذران و آبیاری مزارع استفاده می‌شود.

اما در نوع دیگر، اطراف تالاب به حال خود گذاشته می‌شود و فقط گودبرداری شده و بقیه کار را بعهده طبیعت واگذار می‌نمایند.

البته آب بندانهای دیگری وجود دارد که ساخت و ساز آنها مربوط به سالهای دور بوده و به منظور ذخیره آب و یکی از اجزای سیستم آبیاری سنتی و همینطور ارزش‌های اقتصادی، جذب پرنده‌گان مهاجر زمستان گذران و تصفیه خود به خودی منابع آبی استفاده می‌شود.

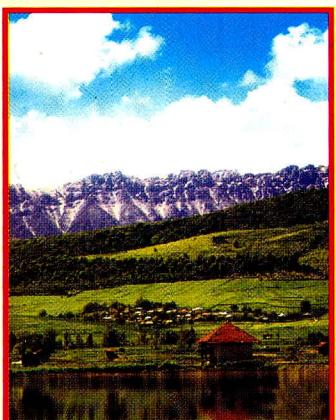
آیا تالابها مفیدند؟

فکر می کنید تالابها چه فوایدی دارند؟

با جرات می توان گفت که هنوز خاصیت تالابها در کره خاکی بر انسان کاملاً معلوم و آشکار نشده است لذا با پیشرفت علم و درک و فهم انسان نسبت به طبیعت نقاط ناشناخته این دنیای پنهان در گوشه و کنار دنیا بروی آشکار می گردد.

از جمله فواید تالابها را می توان تصفیه آب، تنظیم جریان آب، تامین آب شرب، پرورش انواع ماهیان و گیاهان، و جانوران کاهش آلودگی ها (آب، هوا و...) و کاهش و کنترل سیلاب و فراهم ساختن محیطی مناسب برای زیست گاه پرندگان مهاجر اشاره کرد. بنابر این

بسیاری از این منافع برای جوامع انسانی بمنظور فعالیتهای صنعتی، کشاورزی و ... ضروری بوده و تخریب و از دست دادن آن موجب خسارات جبران ناپذیری می گردد.

اهمیت پوشش های گیاهی در تالابها

گیاهانی که در تالابها می رویند از نظر پوشش گیاهی دارای خصوصیات ویژه ای هستند که باعث می شود خطوط ساحلی، مصبها و کناره رودخانه، کمتر تخریب شوند، علاوه بر آن، گیاهان تالابها فواید زیر را هم دارند:

۱- ریشه گیاهان بانگهداری خاک اطراف تالاب در خود، باعث می شوند که دیواره های تالاب چسبندگی و دوام بیشتر پیدا کند.

۲- ریشه گیاهان سبب کاهش نیروی امواج، جریانهای آبی و سایر نیروهای فرساینده در تالاب می شوند.

۳- ریشه گیاهان در تالاب سبب حفظ و نگهداری رسوبات خطوط ساحلی می شوند.

۴- گیاهان تالابی سرعت جریان سیالاب را کاهش داده و با پخش آن مانع از اثرات تجمیعی - تخریبی به پائین دست می گردد.

۵- ریشه گیاهان موجود در تالاب موجب جذب آلاینده ها و نقش مؤثری در عملیات تصفیه خود به خودی آب ایفا می کند.

۶- گیاهان آبزی موجود در تالاب پس از تخلیه و کاهش حجم آب و خشک شدن آن بعنوان علوفه برای تغذیه دامها مورد استفاده قرار می گیرد.

۷- گیاهان تالابی به عنوان دارو در صنایع داروسازی بکار می روند.

۸- از گیاهان آبزی (لوئی، نی، گالی و ...) برای تولید صنایع دستی مثل حصیر، کلاه، سبد، و ... استفاده می شود.

تالابها با این کار از فرسایش و وارد شدن صدمه به زمینهای کشاورزی و مناطق مسکونی جلوگیری کرده و در برخی از مواقع تالابها به بهبود زمینهای کشاورزی نیز کمک می کنند.

صيد و شکار و تامین پروتئین در تالابها:

با توجه به فواید تالابها که در صفات گذشته آمده است باید اشاره نمود که از ویژگیهای خاص تالابها تنوع زیستی جانوران به خصوص پرندگان آبزی و کنار آبزی است که در فصل مهاجرت یعنی پاییز و زمستان یکی از منابع درآمدی و تامین

پروتئین مورد نیاز افراد محلی می باشد و پرندگانی مانند اردکها، چنگرها، خوتکاهای آبچلیک و ... به تعداد زیاد هر ساله برای زمستان گذرانی به تالابهای استانهای شمالی مهاجرت می کنند و از حشرات و آفت هایی که به نوعی در فصل کشاورزی باعث از بین رفتن محصولات کشاورزی و میزان بازدهی و ... می شوند تغذیه کرده تا این امر موجب شود به جامعه بشتری خدمات بیشتری ارائه شود.

تالاب ها و آب و هوا :

با گرمای خورشید، آب تالاب بخار شده و ایجاد رطوبت می کند که در تابستان رطوبت هوا از گرم شدن زیاد جلوگیری و موجب خنک شدن هوا می گردد همچنین در زمستان مانع از سرمای زیاد می شود. تالاب ها از طریق تشکیل ابر موجب بارندگی می شوند و رطوبت خاک و آب را اضافه می کنند و چون کند تراز زمین سرد و گرم می شوند تغییر درجه حرارت روزانه را متعادل می کنند. گیاهانی که در تالاب ها می رویند نیز با عمل تبخیر و تعریق به میزان رطوبت هوا می افزیند و از تغییرات ناگهانی هوا جلوگیری می کنند.

تالاب هایی با وسعت و اندازه زیاد نسبت به تالاب های کوچک بر محیط زندگی بیشتر تاثیر می گذارند زیرا آب در اندازه های بزرگ زودتر تبخیر می شود.

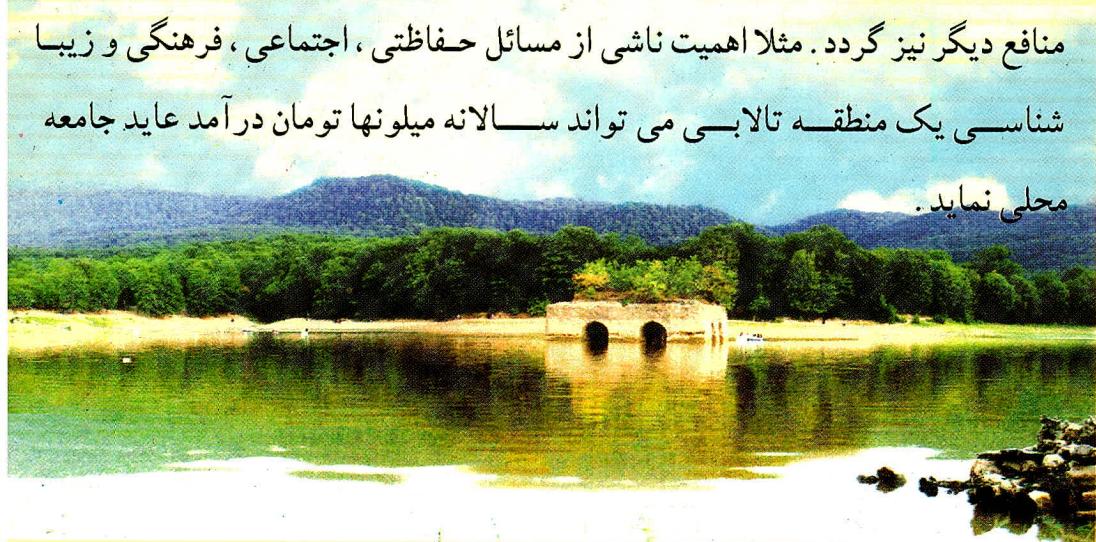

تالاب روستای الندان از توابع پخش چهار دانگه ساری

تفریح و توسعه صنعت گردشگری :

تالابها جاذبه های گوناگون برای استفاده در امر گردشگری و نیز آموزش دارند. قایق سواری، ماهیگیری، شکار، مشاهده پرندگان، گلهای و گیاهان، فیلم برداری، انجام مسابقات شنا و نقاشی، الهام برای نویسندگی، این همه تنوع در عطر، طعم، تمایل و نزدیکی انسان به طبیعت از آرزو هایی است که در بشر وجود دارد، تالاب ها می توانند این آرزو را برابر آورده سازند. تالابها به دلیل دارا بودن بسیاری از خصوصیات منحصر به فرد (تنوع زیستی - پناهگاه مناسب و ...) مکانهای مناسبی برای تفریح و گردشگری شناخته شده اند تفریح و گردشگری طبیعی می تواند در اقتصاد محلی، کشوری و یا منطقه ای بسیار مفید واقع شوند.

اهمیت یک منطقه مناسب برای گردشگری ممکن است موجب افزایش برخی منافع دیگر نیز گردد. مثلا اهمیت ناشی از مسائل حفاظتی، اجتماعی، فرهنگی و زیبای شناسی یک منطقه تالابی می تواند سالانه میلیونها تومنان درآمد عاید جامعه محلی نماید.

تالابها و آبهای زیر زمینی :

آبهای زیر زمینی از نعمتهایی است که خداوند برای استفاده انسانها در اختیار مان قرار داده است تا بتوانیم با تلاش و کوشش خود از آنها بهره مند شویم.

تالاب ها می توانند در کم و زیاد شدن آب های زیر زمینی تاثیر بگذارند آب تالابها در قسمت هایی از زیر زمین که نرم تر است فرو می روند و این حالت موجب می شود که سطح آب زیر زمینی بالا بیاید و گاهی هم حفر کانالهایی (بعنوان زهکش) در کنار این تالابها باعث پائین آمدن آبهای زیر زمینی می شود.

اهمیت تالابها از دیدگاه فعالیتهای معنوی ، مذهبی و اعتقادی :

در اعتقادات و باورهای جوامع محلی مناطقی با ارزش و با اهمیت وجود دارند که در نزد ساکنین آن مناطق از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

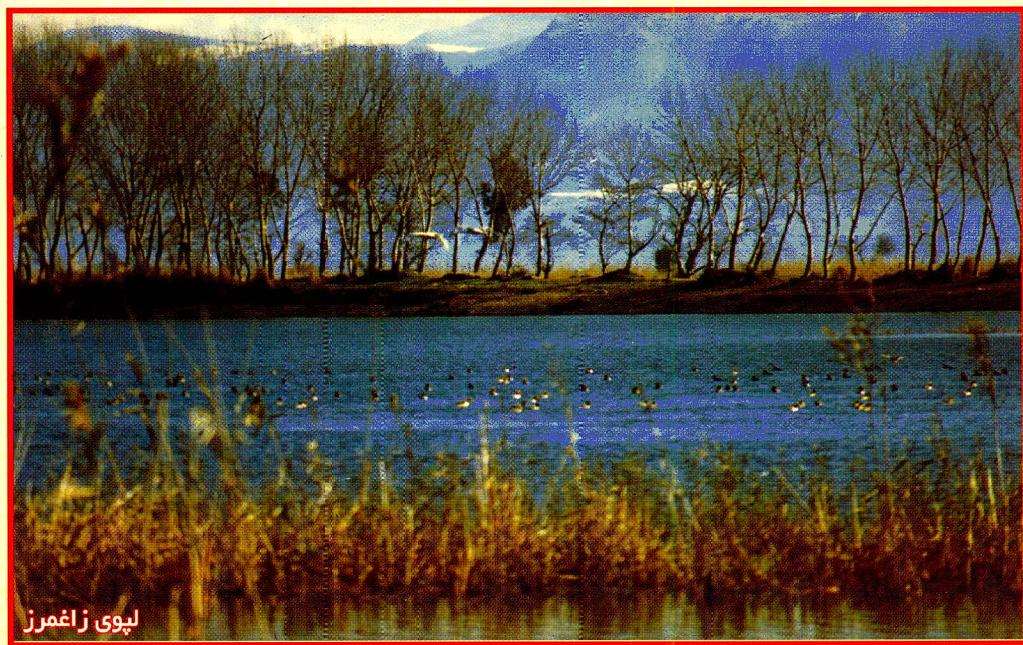
آنها به نوعی بین آن مناطق و اعتقادات مذهبی خود پیوند برقرار کرده به همین دلیل این مکانها را مقدس می‌شمارند.

تالابها از جمله مکانهایی هستند که این ویژگی را دارا هستند زیرا نسلهای گذشته که اجداد، نیاکان و مردم آن سرزمین برای تأمین مایحتاج و گذران زندگی (اصید - آبیاری اراضی و ...) از تالاب استفاده می‌کردند و بر این باور بودند که خداوند تالابها را به عنوان نعمت بزرگی در اختیار آدمیان قرار داد تا در پناه آن از گزند (جوندگان - سیلاب - طغیان و ...) در امان باشند و بتوانند از نعمتهایی که خداوند برای رزق و روزی آنها در تالاب مقدار نموده است بهره مند شوند. پس، از دست دادن منطقه‌ای با این مشخصات، غیر قابل جبران است زیرا تالابها در نوع خود منحصر بفرد می‌باشند.

خاصیت خود پالائی (تصفیه خود به خودی) :

مواد آلاینده، سموم کشاورزی و کودهای شیمیائی (فلزات سنگین از قبیل سرب، جیوه، آهن، روی و ...) و ذرات معلق که وارد تالاب می‌گردند به علت حرکت آرام و آهسته آب و فعالیت موجودات ذره بینی در کف آن (تالاب) رسوب می‌کند و یا توسط گیاهان مانند نیلوفر آبی، نی، لونی و ... جذب می‌گردد که در نتیجه آب تالاب صاف، زلال و از میزان آلودگی آن کاسته می‌شود.

آب اقیانوس‌ها و دریاها نیز همین خاصیت را دارند، امواج دریاها آلودگی را به شدت از دریا دور می‌کنند دریاها از آلودگی بیزارند به شرطی که انسان فرصت پاک شدن از آلودگی را به آب‌ها بدهد.

لپوی زاغمرز

اهمیت تالابها از دیدگاه تاریخی، فرهنگی و تحقیقی:

شاید ذهن آدمی با شنیدن نام تالاب به یاد مرداب، گیاهان تالابی و پرندگان بیفتند و در تصور نگنجد که از نظر تاریخی این مناطق اهمیت داشته و محل وقوع جنگ باشد.

بد نیست بدانیم تالاب‌ها شاهد حوادث مهم تاریخی و اتفاقاتی مثل جنگها، اثرات سکونت انسانها بر این مناطق و همچنین مهاجرت پرندگان بوده اند و این وقایع ساعت شد تا تالابها محل مناسبی برای تحقیقات باشد.

ممکن است تالابها محل رخدادن واقعه‌ای تاریخی و مهم از دید ملی یا بین‌المللی باشند، چنان مکانهای تاریخی جزئی مهم از میراث فرهنگی و طبیعی یک ملت و کل بشریت محسوب می‌شوند.

تالاب میانکاله در شهرستان بهشهر استان مازندران با توجه به اهمیت تاریخی، فرهنگی، گردشگری و زیستگاهی یکی از تالابهای مهم بین‌المللی است که همگان باید برای حفاظت از آن تلاش نمایند و از هرگونه دخالت انسان و تغییر کاربری در آن جلوگیری بعمل آورند.

نمایی از تالاب بین‌المللی میانکاله

نقش ذخیره سازی و تامین آب زمین های کشاورزی و مصارف خانگی

در بسیاری از موارد تالابها بعنوان یک منبع آب کشاورزی و مصارف خانگی در جوامع محلی مورد توجه و استفاده قرار می گیرند.

تالابها می توانند به مانند انباری برای آب های اضافی باشند مثلاً در فصلهای مانند بهار، پاییز و زمستان که بارندگی زیاد است بر اثر بارش سنگین یا طغیان رودخانه از سیلان جلوگیری و ضمن پیشگیری از تخریب و زهکشی زمینهای اطراف، منبعی برای ذخیره آب کشاورزی، مصارف خانگی و احشام باشد.

مهمنترین راههای حفاظت از تالابها بشرح ذیل می باشد :

- ۱- عدم خاک برداری و خاک ریزی
- ۲- جلوگیری از خشک کردن تالابها
- ۳- عدم تبدیل اراضی تالابی به اراضی کشاورزی ، باغات ، مسکونی و ...
- ۴- جلوگیری از تخریب پوشش گیاهان تالابی
- ۵- جلوگیری از تخلیه پسابهای کشاورزی ، فاضلابهای خانگی ، صنعتی و ...
به تالاب
- ۶- جلوگیری از تخلیه زباله به داخل تالاب

خود را بیازمایید

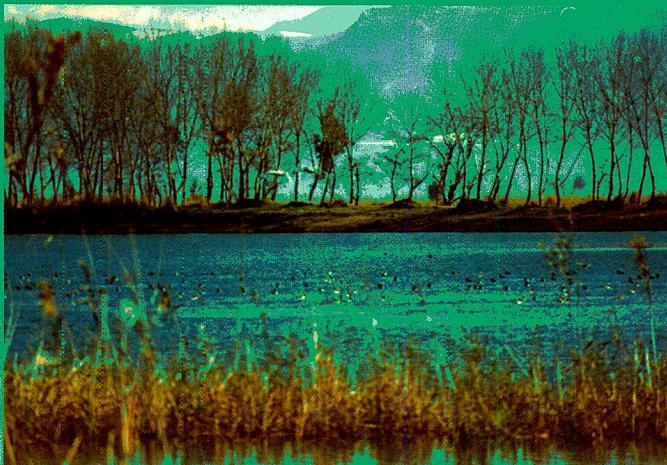
- ۱- تالاب را تعریف کنید ؟
- ۲- تالابها چگونه تشکیل می شوند ؟
- ۳- پنج فایده تالاب را نام ببرید ؟
- ۴- اهمیت پژوهش های گیاهی در تالابها را شرح دهید ؟
- ۵- نقش تالابها را در خصوص نگهداری آب و انبار نمودن شرح دهید ؟
- ۶- اهمیت تالاب از لحاظ صنعت گردشگری در چیست ؟
- ۷- اهمیت تالابها را از نظر معنوی و مذهبی شرح دهید ؟
- ۸- نقش تالابها در تامین آبهای زیر زمینی را شرح دهید ؟
- ۹- تالابها از نظر تاریخی و فرهنگی چه اهمیتی دارند ؟
- ۱۰- مهمترین راههای حفاظت از تالابها را بنویسید ؟

منابع :

- ۱- فواید تالاب ها - جان دیوبیس و گوردون کلاردیج
ترجمه سید امیر ایافت - انتشارات دایره سبز
- ۲- طبقه بندی و حفاظت تالابها
هنریک مجنوینیان - انتظارات دایره سبز
- ۳- ویژه نامه - خبری - تحقیقی فریاد زمین
گروه زیست محیطی زنان مبارزه با آلودگی محیط زیست

اصل پنجم قانون اساسی

در جمهوری اسلامی حفاظت از محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعدی باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند ، وظیفه عمومی تلقی می گردد . از این رو فعالیت های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است .

این مجموعه با هدف آموزش همگانی از طریق ارائه دانستنی های علمی به زبان ساده برای استفاده عموم سواد آموزان دوره پایانی و اعضای مراکز یادگیری محلی نهضت سواد آموزی تهیه شده است تا ضمن آشنایی با تالاب و اهمیت آن قدم های مثبتی در گسترش فرهنگ زیست محیطی و حفاظت از منابع تالابی برای نسل آینده برداریم .

سازمان حفاظت محیط زیست

سازمان آموزش و پرورش استان مازندران

مدیریت نهضت سواد آموزی

اداره کل حفاظت محیط زیست استان مازندران